

ФРОНТИР

АНАСТАСІЯ ОЛЕХНОВИЧ

**НА МЕЖІ
МОЖЛИВОСТЕЙ**

**ЯК ВАРТОВІ НЕБА
НАБЛИЖАЛИ ПЕРЕМОГУ**

Харків
«ФОЛІО»
2024

ПЕРЕДМОВА

На годиннику — перша ночі. Тиша. За кілька годин пролунають перші «сирени». У нас немає ілюзій, немає «Patriot», сучасних літаків, далекобійних ракет. Але є ЛЮДИ. Сталеві, сильні, сміливі. **Сашко Кукурба, Вадим Благовісний, Данило Мурашко...** Вони ще не Герої України, їхніми іменами ще не названі вулиці. Льотчики, зенітники, локаторники — усі вони у своїх підрозділах чекають команди.

Хтось з них має досвід, а хтось зовсім юний, у когось є нагороди, у когось навпаки «стягнення»... Але усе це зараз не має жодного значення...

На порозі — велика війна... Ми знали, що це відбудеться. Але **досі не хочемо вірити** у сценарій повномасштабного вторгнення... Вдивляємось у монітори, припускаючи, що незабаром вони будуть червоними від ворожих літаків та ракет...

Третя ранку. Бачимо зліт російських бортів, які формують ударні групи. Вони летять з Криму, Чорного та Азовського морів, Луганщини, Донеччини, Білорусі.

Вступаємо в **бій за Україну!** Перші непрості рішення. Доповіді, численні дзвінки. Нерви...

Оголошую команду «Килим!» Цивільні борти один за одним покидають українське небо.

На летовищах, командних пунктах кипить робота. Виводимо з-під удару техніку та людей.

Четверта ранку. Перші ракетні удари. Перші болючі новини й маленькі перемоги...

Сотні ракет різних типів летять по наших містах, по об'єктах Повітряних Сил. Жодна країна світу не відбивала таких атак... Віддаю наказ: «Знищувати усе!»

Холодна лють. Робота не зупиняється ні на хвилину. Знищуємо крилаті ракети, влаштовуємо засідки та «приземляємо» російські літаки.

Ситуація змінюється щохвилини. Від нинішніх рішень залежить наше майбутнє. Перед нами — потужний ворог...

Російська пропаганда голосно рапортує, що української авіації не існує. Тим часом **авіація, «що не існує», лупить** окупантів та їхню техніку!

Геннадій Матуляк знищує російські колони на рідній Миколаївщині та Херсонщині.

Там вже чекає на першу ціль командир «Бук-М1» **Ярослав Мельник**. Він ще не знає, що невдовзі приземлить аж 11 російських літаків.

Славик Радіонов приймає бій на Київщині. Якихось пів року тому він на військовому параді над столицею «малював» у небі синьо-жовтий стяг... А сьогодні воює за ці кольори свободи...

У напрямку Нової Каховки летить **Ростислав Лазаренко**. Це його перший бойовий виліт. Він потрапить під ворожий вогонь, дивом виживе, але знищить російську бронеколону... Він ще не здогадується, що невдовзі поб'є усі відомі рекорди за кількістю бойових вильотів...

Рашисти кричать про беззаперечний успіх «спеоперації», «Київ за 3 дні». Ми не зважаємо. Працюємо! Льотчики, зенітники, РТВ-шники **роблять неможливі речі**.

Минає 1-й день війни. Країна отримує **шанс вижити**. Пропускаємо кризь себе гіркі втрати наших Героїв. Стаємо сильнішими та зухвалішими.

2-й день... Друга безсонна ніч.

Кожен бойовий виліт, кожна бойова робота — маленька спецоперація зі своїм планом дій та правилами.

Ігор Хмара на бомбардувальнику завдає потужних ударів по російському десанту, що намагається утримати стратегічний плацдарм в районі Гостомеля.

Андрій Круглов здійснює перший бойовий пуск із «Бук-М1» і приземляє вертоліт рашистів.

Сергій Побережець на «трюхсотці» відкриває власний рахунок знищених цілей — ворожий літак.

Поступово польоти на межі можливостей, смертельно-небезпечні операції стають військовою рутинною.

Коли **Сашко Бринжала** із Сергієм вдвох протистоятимуть 12 винищувачам, це вже нікого не дивуватиме.

А потім буде **37-й день війни...**

«**У небі — наші!**» Окупанти більше не залітають у зону ураження нашої ППО! Хоч і щоденно дистанційно атакують українські міста ракетами.

Відновлюємо бойові спроможності після перших атак. Професіоналізм та люта ненависть до окупантів лише зростає.

Прийде **245-й день** війни, ми отримаємо перші комплекси «NASAMS». Швидко і наполегливо опановуємо нові системи. **Мицнішаємо.**

А потім **414-й день** війни, коли ми всі радітимемо, що крейсер «Москва» піде на дно...

435-й день: підрозділ **Сергія Яременка** зіб'є «непереможний» «Кинджал», здивувавши навіть Пентагон. А за тиждень на північному напрямку усього за 5 хвилин

впадуть 2 літаки та 3 вертольоти. Подробиці блискучих операцій, звісно, ховаємо **за грифом «секретно»**. Радіємо, дякуємо партнерам за інструменти.

Пізніше — на *n*-ий день, бо, відверто кажучи, усі давно збилися з ліку, — влучним ударом крилатих ракет ми розіб'ємо штаб Чорноморського флоту рф, уразимо підводний човен та надводні кораблі, вперше в історії приземлимо повітряний радар А-50, десятки російських «сушок».

Будуть десятки днів, коли ми **відбиватимемо масовані атаки** — по сотні, а то і більше цілей.

А, головне, настане день, коли ми виграємо фінальний бій і видихнемо: «Перемогли!»

Ми обов'язково розповідатимемо онукам про друзів, які стояли стіною за вільне українське небо, і яких ми назавжди втратили — про *Сашка та Даню, Андрія та Славу*; та про війну, яку **НАЗАВЖДИ** зупинили **ЗАРАДИ НИХ**. Це буде колись...

А поки що... «Працюємо!»

Небо тримають ЛЮДИ!

*Герой України
генерал-лейтенант Микола Олещук
Командувач Повітряних Сил Збройних сил України*

**«ВАЖКО УХВАЛЮВАТИ РІШЕННЯ,
КОЛИ ПЛАТА ЗА ЦІ РІШЕННЯ —
ЖИТТЯ...»**

© Мар'яна Шаффо, фото, 2024

**Підполковник Ростислав Лазаренко,
заступник командира 299-ї бригади
Повітряних Сил.**

Нагороджений орденами

Богдана Хмельницького I, II та III ступенів;

Орденом «За мужність» III ступеня;

Хрестом бойових заслуг.

**Указом Президента України присвоєно
звання Героя України**

із врученням ордена «Золота Зірка»

*— Із самого початку широкомасштабного вторгнення у нас немає однакових польотів. Аби завадити окупантам, доводиться постійно застосовувати нові тактики. Абсолютно кожного разу відчуваєш страх, кожного разу перед зльотом ти думаєш, чи повернешся цього разу, чи, можливо, це останній політ... Та, як би важко не було, для себе я давно чітко вирішив: **або зі щитом, або на щиті.***

Всі мої бойові вильоти були безперечно складними і небезпечними, а деякі з них — нестерпно болючими, і їх точно не хотілося б згадувати, але вони все одно приходять... уві сні, про хлопців, яких втратив у бою.

Ніколи не забуду, як Даня Мурашко встиг прокричати «Я відвернув», а вже за мить я побачив у дзеркалі влучення ракети, ми летіли парою... Чи як по мені відкривали вогонь із буквально всього, коли нищив колони, і тільки після повернення зрозумів, що мій Су-25 побитий настільки, що ремонту не підлягає...

І нормальна людина тікала б від всього цього, але... Маю бути тут. Маю вести за собою в бій, бо там, на передку, чекають наші воїни, які тримають лінію оборони до останнього подиху. Вони теж хочуть жити, також втомилися від цієї війни, але вони стоять!

Але знаєте, що головне? Я ніколи не був один. Зі мною завжди були найкращі люди: всі бойові завдання виконувалися в парі з найкращими веденими штурмової авіації, під прикриттям кращих льотчиків-винищувачів, під якісним керівництвом офіцерів бойового управління, безперечним контролем вищого командування і турботливим наглядом передових авіанавідників. А перед бойовим вильотом кожен літак і кожна ракета були якісно підготовлені, а цього ніхто не зможе зробити, окрім найкращих фахівців інженерно-технічного складу.

Ростислав Лазаренко наголошує, що число вильотів із бойовим застосуванням — це зовсім не те, чим би йому хотілось пишатись. Та пілот ЗСУ давно побив рекорд легендарного аса Івана Кожедуба. Він здійснив уже понад 450 бойових вильотів. Наразі це найбільше, ніж у інших льотчиків Повітряних сил.

«РОЗГУБИВСЯ — ВТРАТИВ ЖИТТЯ, ЗЛОВИВ СТУПОР — ВТРАТИВ ЖИТТЯ...»

— Ухвалювати рішення досить важко, особливо тоді, коли плата за ці рішення — життя. Тому на кожному етапі підготовки та виконання завдання потрібно правильно усвідомити й оцінити обстановку, яка склалась, і потім вже ухвалювати рішення.

Готуючись до бойового завдання на землі, зазвичай ти маєш час, щоб підготуватись і перевірити всі моменти ухваленого рішення. У повітрі такого задоволення немає: **миттєво оцінюєш ситуацію** й вирішуєш, які твої подальші дії. Втратив концентрацію — втратив життя, розгубився — втратив життя, зловив ступор — втратив життя, ухвалив неправильне рішення — теж втратив життя.

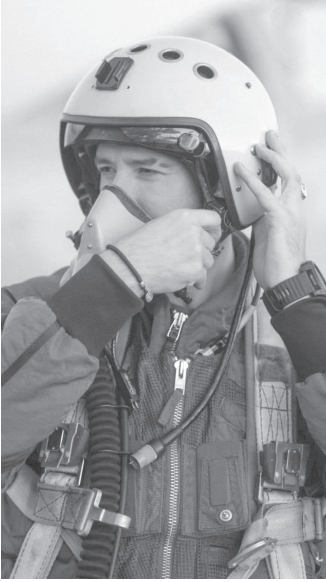
Як не крути, кожне ухвалене рішення в стресовій ситуації базується на здобутому досвіді, засвоєних навичках, а ще на внутрішньому голосі...

© Костянтин та Влада Ліберови, фото, 2024

«ДЛЯ СЕБЕ Я ВЖЕ ДАВНО ВИРІШИВ, ЗА ЩО БОРОТИСЯ»

© Мар'яна Шафро, фото, 2024

— Ми з колегами неодноразово обговорювали в колективі: «Для чого ми працюємо?» І відповідь для всіх очевидна.

Для того, щоб живими залишитись? Звісно, це бажання є в кожного, але ні! Аби **врятувати якомога більше наших воїнів**, допомогти їм робити так, щоб ця наволоч, а інакше їх не назвеш, не розповсюджувалася нашою землею.

Якщо ми знищимо хоч одного окупанта, то він вже не зможе вбивати наших

хлопців та дівчат. А якщо ми забираємо десятками, а інколи й сотнями, за один виліт, то скільки ми своїх врятуємо? На передовій нашим набагато важче... Ми прилетіли, відпрацювали та повернулись у відносну безпеку, а вони — під постійними обстрілами. Тому знову зібрався, взяв ЗШ і швидко в літак, бо там на тебе вже зачекалися...

Для себе я вже давно вирішив за що боротися. Відповідь — очевидна.

«УСІ МОЇ ПІДЛЕГЛІ — ЛЮДИ ЧЕСТІ»

— Дуже люблю усіх СВОЇХ людей. У кожного свій характер, свої звички, але кожен з них має велике серце, гарячу кров, мужність і відвагу. Це — люди честі. Ми — неймовірно дружні й згуртовані, у нас є свій шеврон,

коїн, навіть однакові татуювання. Знаю, є підрозділи, де зберігається ось це «рівняйсь — струнко», у нас не було такого... Якщо хтось із моїх робив щось не так, їм було достатньо погляду. Це ніби не військовий підрозділ, а дружня сім'я... Ми разом живемо 2 роки. Одного разу я задумався: «От виграємо ми війну, усі роз'їдуться. Кожен член нашої бойової сім'ї поїде до себе додому». Відверто кажучи, мені цього буде дуже сильно не вистачати...

Дружина навіть ревнувала мене до роботи та побратимів на початку великої війни. Кажу їй: «Світланко, ну ти ж розумієш. Зараз — війна, у мене на першому місці робота і мої хлопчики. Нам треба перемоги, а мені треба зберегти їхні життя...»

© Костингін та Влад Лібєрови, фото, 2024

Велика війна для майора Ростислава Лазаренка почалась у Мелітополі. Вночі з 23 на 24 лютого він був старшим оперативної групи. Льотчиків підняли по тривозі.

— Ми не знали, чи буде широкомасштабне вторгнення, але своїх хлопців я готував до найгіршого сценарію. Ми постійно працювали над своєю підготовкою: як будемо летіти, куди, на які аеродроми. Кожен зібрав необхідні речі для раптового відрядження. Коли почався обстріл,

нам зателефонували з бригади й повідомили, що Україна у вогні, що основний аеродром теж під ракетним обстрілом... Декілька секунд ми були шоковані. Не кожен ранок починається з війни... Але сталося саме те, до чого готувалися.

«МЕНІ ТЕЖ СТРАШНО, АЛЕ ХТО, ЯК НЕ МИ?»

— А далі — перше бойове завдання: знайти і знищити колону противника. Я їду і питаю: хто зі мною? Визвався Сашко Щербаков, мій ведений, капітан. Коли ми йшли вже до літаків, він мені каже: «страшно, командире»... Мені теж страшно, але хто, як не ми? В короткий час виконали всі необхідні розрахунки, обговорили тактичні прийоми та підготували літаки.

Перша колона ворога йшла в бік Мелітополя, а друга — на Нову Каховку, повз Чаплинку. Колона була велика, її прикривали бойові ударні вертольоти Ка-52. Добре, що колись, ще до вторгнення, я проїжджав тою дорогою від Нової Каховки до Чаплинки і знав, що там і як.

«ПОБАЧИВШИ НАШІ ШТУРМОВИКИ, РОСІЯНИ ВІДКРИЛИ ВОГОНЬ»

— Колона була прикрита посадкою, тому знайшов я її практично під собою. Пального залишалось обмаль. В першу мить я подумав, що то, можливо, наші, але росіяни відкрили вогонь, побачивши штурмовики. Шурнув обороти на максимальні, дав команду веденому: «Працюємо!». Атака одразу не була можлива, зробили маневр для введення противника в оману. Через секунд 15 атакували колону в напрямку руху, починаючи з хвоста.

На бойовому курсі помічаю пуск ракети в передню півсферу свого літака... Думаю: ну от і все, але хоч заберу якнайбільше зі собою. Затискаю бойову кнопку й витягую ручку управління літаком на себе, щоб рознести ракети

по всій колоні. Не встигаю вивести літак з атаки, як від влучення перших ракет по російській колоні відбулася детонація машин з боєкомплектom. Перед літаком з'явилася хмара вогню з уламками, вхід в неї був неминучий. Очі засліпив червоно-жовтий вогонь, у кабіні стало миттєво спекотно... подумав, що загорівся. Вилетівши з пекла, одразу звернув увагу на оберти двигуна: вони були нижче допустимих, тяга різко впала, швидкість була мінімальна. Я був готовий до катапультування, але в цю мить оберти почали відновлюватись. Я перевірив свій штурмовик на зниження, щоб дати тенденцію до розгону. Швидкість росте і я виходжу з бою. Був готовий уже видихнути, але периферичним зором помітив пуск ще однієї ракети.

«ДЛЯ МОГО СУ-25 ЦЕ БУВ ОСТАННІЙ ПОЛІТ»

— Миттєво відстрілюю пастки, на які спрацьовує ракета, але вибухова хвиля все ж дістає літак, через що Су-25 зробив кивок вниз на висоті метрів 20. Вихватив штурмовик буквально перед землею. Я пустий... ні ракет, ні пасток... Маневруючи, покинув бій. Позаду залишилася палаюча колона.

Ледве дотягую на запасний аеродром. Виліз із кабіни і бачу, що мій Су-25 весь побитий. Кіль, крила — все в пробоїнах. Дивлюсь на лопатки двигунів — жодної цілої, всі побиті. Як він мене довів — загадка. Для мого Су-25 це був останній політ.

Пам'ятаю, що чекав на Сашка й усе сподівався, що в нього просто рація пошкоджена, чи сів десь, але, на превеликий жаль, він загинув. З честю виконавши бойове завдання, спрямувавши підбитий літак у ворожу колону.

Це був перший бойовий виліт... Тоді я ще й не здогадувався, скільки всього попереду, скільки надзвичайно важких втрат...

«АБО ЗІ ЩИТОМ, АБО НА ЩИТІ»

— Та як би важко не було, для себе я давно чітко вирішив: або зі щитом, або на щиті. Тому будемо й далі змінювати тактику й проганяти наволоч із нашої землі! З такими хлопцями, як у моєму підпорядкуванні, ми точно переможемо!

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
«ВАЖКО УХВАЛЮВАТИ РІШЕННЯ, КОЛИ ПЛАТА ЗА ЦІ РІШЕННЯ — ЖИТТЯ...»	7
«НІХТО У СВІТІ НЕ БУВ ПЕВЕН, ЩО «КИНДЖАЛ» МОЖЛИВО ЗНИЩИТИ!»	15
«ЛЕТИШ В ОТОЧЕНИЙ МАРІУПОЛЬ І РОЗУМІЄШ, ЩО ШАНСИ ПОВЕРНУТИСЬ — МІЗЕРНІ...»	21
«ВІДМИТИ ШОЛОМ ВІД КРОВІ ТАК РУКА І НЕ ПІДНЯЛАСЬ...»	33
«УЖЕ НЕ ЛІТАЄ! НЕ ХВИЛЮЙТЕСЬ!»	38
«НАС БУЛО ДВОЄ ПРОТИ 12»	45
«КОЖЕН БОЙОВИЙ ВИЛІТ — ЦЕ ОКРЕМА ІСТОРІЯ»	49
«ЖАРТУВАЛИ, ЩО САШКО ТЯГНЕ НА ДРУГУ ЗІРКУ ГЕРОЯ. ХОЧА ЯКІ ЖАРТИ?»	53
ВІРТЕ У ППО, АЛЕ З НАДІЙНОГО УКРИТТЯ!	60
БЕЗСТРАШНИЙ БОЙОВИЙ ЛЬОТЧИК НА ПОЗИВНИЙ «ТАРАСИК»	67
«РАКЕТА ВЛУЧИЛА У ШТУРМОВИК ВЛАДА НА МОЇХ ОЧАХ!»	74
«ПРОТЯГОМ 30 ХВИЛИН ЗНИЩИЛИ ТРИ РОСІЙСЬКИХ ВЕРТОЛЬОТИ»	79
«Я ВІДВЕРНУВ!» — ЦЕ ЄДИНЕ, ЩО ВСТИГ ПРОКРИЧАТИ ДАНИЛО	83
«РАХУНОК ТІЛЬКИ РОЗПОЧАТО»	91
УСЯ РОДИНА ЧЕКАЛА ВАДИМА НА ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ, АЛЕ... ..	95
«РІС АЖ ПІДКИДАЛО ВІД РОБОТИ ППО, А Я ПРОДОВЖУВАЛА “ВЕСТИ РАКЕТИ ”»	100
«ДЛЯ МЕНЕ СЛАВА ЗАВЖДИ БУВ ГЕРОЄМ... ТЕПЕР ВІН СТАВ ГЕРОЄМ ДЛЯ ВСІЄЇ УКРАЇНИ»	105
«ЛЮБЛЮ ВАС, НАПИШУ ПІЗНІШЕ ...»	120
«ЯКЩО ТАТО ЗНАВ ПРО НЕБЕЗПЕКУ, ТО ЧОМУ ПОЛЕТІВ ТУДИ?»	125

«ГЕННАДІЙ МРІЯВ, АБИ ВЕСЬ СВІТ ДІЗНАВСЯ ПРО ПРОФЕСІОНАЛІЗМ НАШИХ ЛЬОТЧИКІВ...»	131
«ТІЛО ВПІЗНАЛИ ЗА НОВЕНЬКОЮ ОБРУЧКОЮ, ЯКУ ОДЯГЛА ЧОЛОВІКОВІ ЗА ДЕНЬ ДО ВТОРГНЕННЯ»	136
«ГОЛОВНЕ — ЗАВЖДИ ПАМ'ЯТАТИ, ЩО НЕБО НЕ ПРОБАЧАЄ ПОМИЛОК»	142
ГЕРОЙ УКРАЇНИ ОЛЕГ ГЕГЕЧКОРІ: «ВІЙНА ПОКАЗАЛА, ХТО ЧОГО ВАРТИЙ...»	149
ЗНИЩИВ «КАЛІБР», КОЛИ ТОЙ ПРАКТИЧНО ДОСЯГНУВ ЦІЛІ	163
«ЯКБИ Я ХОВАВСЯ ПІД ДИВАНОМ, ТИ Б МЕНЕ НЕ ЛЮБИЛА»	167
«У НІМЕЧЧИНІ БУЛО СУПЕР, АЛЕ БИТИ РАШИСТІВ В УКРАЇНІ ЗНАЧНО КРАЩЕ!..»	173
ДАВ МОЖЛИВІСТЬ ВИВЕСТИ ВІЙСЬКОВУ АВІАЦІЮ З-ПІД РАКЕТНОГО УДАРУ	177
СЕРГІЙ ХОМІК ВРЯТУВАВ ПОБРАТИМІВ ЦІНОЮ ВЛАСНОГО ЖИТТЯ	181
«КОЖЕН ВИЛІТ — ЯК ГРА В РУЛЕТКУ»	189
ЗНИЩУВАВ ВОРОГА У ПОВІТРІ, АБИ ЗАХИСТИТИ ЛЮДЕЙ НА ЗЕМЛІ	193
«ШУМАХЕР» БУВ ПРОФЕСІОНАЛОМ НАЙВИЩОЇ ПРОБИ...	201
ЯК ЕКІПАЖ ВЕРТОЛЬОТА ПОВІТРЯНИХ СИЛ ОБДУРИВ РОСІЙСЬКІ ДРГ, ЩО ЧАТУВАЛИ НА НЬОГО У ЗАСІДКАХ	212
ПРОКРИЧАВ «ХЛОПЦІ, БУДЕМО ЖИТИ!» І СКЕРУВАВ ВИНИЩУВАЧ НА КОЛОНУ ОКУПАНТІВ	221
ВДОВА ГЕРОЯ УКРАЇНИ ОЛЕКСІЯ КОВАЛЕНКА: «КОЖЕН ЛЬОТЧИК ДОСТОЙНИЙ НАЙВИЩИХ НАГОРОД. КОЖЕН...»	223
ЛЮБИВ НЕБО І ПЕРЕКОНУВАВ, ЩО ЦЕ ВЗАЄМНО	229
ВІДТОДІ, ЯК СЕРГІЙ ПАРХОМЕНКО ЗАГИНУВ, ЙОГО БАТЬКО ЛІТАЄ ЗА ДВОХ...	231
«УСІ СТАТУЕТКИ, НАГОРОДИ, ВИЗНАННЯ — ЦЕ ТАКІ ДРІБНИЦІ...»	237
ІЗ АМЕРИКИ «РВАВСЯ» ДО СВОЇХ...	241
«НАЖАЛЬ, ФІГУРИ ВИЩОГО ПІЛОТАЖУ ВІД СУЧАСНИХ ЛІТАКІВ І РАКЕТ НЕ ВРЯТУЮТЬ»	249